नं: ५८८९–घ

खड्गशतकटीका (अपूर्ण)

पत्राणि १९

नं० ५८६-घ
खड्गशतकटीका
पत्राणि १-६ (अपूर्ण)

नं० ५४८६

विन्नः छिद्दुरगणाचराः तेनविन्नइतिच्चणप्रच्छेदमानजगराणांहृछोककारी॥ घाजमिति॥ अमुष्यवेरूः इहलोकेजयति। किंविधः जैत्रं जयशीलंयतजन्यं संग्रामः तस्यअतिरउविजंघालः सत्वरइत्यर्थः जंघालेतिजवइत्यमरः जंहजातेप्राणिमात्रेज्वरान्निर्जिवरपीडांजनयन्त्रिजगति त्रैलोक्येजयिनः पराक्रमवतः वाहुजस्यक्षत्रियस्यजीवातुः जीवत्यनेनौषधंजीवातुर्जीवनौषधमित्यमरः पुनः किंविधस्त्रयवाचिजगतिजयिनः दोर्दण्डजेतास्ववाहुसर्पस्यजिह्वा इत्याज्ञानिः वहुधाजानिःजापायानिउत्स्वसुधमौर्यौरोत्तिमिः। व्याघ्रास्तजाग्रद्गजरत्नाश्वशिलाघ्नात्मसीमंजनंत न्ननन्नसंयोग्यः जाताः ज्वालाः यस्मिन्सतथा अत्र तए वजटावान् जगज्जिवरः॥७॥ ॥ मादिति॥ अस्यवेरुः जन्मितरणारमसंसंग्रामात्र रंयुधास्यान्नधाम्नाजिहीतागछति। किंविधः जेत्रजन्येजयशीलेसंग्रामे रुगितिनातान् अन्तकरणशब्दान्सोजिहानः कृतवानित्यर्थः। अस्मिन् गतौ किं विधान् धौल्कान् वृष्टिकवातसदृशान् पुनः किंविधान् दणानमाणतिमणाकारिणः किंकुर्वन्सन् तांपमिद्धांरोः मार्षांकांमान्युंअव

ख·टी स्यांभस्मरूपांमित्यर्थः रिपुजनंवैरिलोकं झटितिशीघ्रंग्राहयन्। किंविधांअवस्थांधूर्जटेः शंभोरिष्टांनम्राःयेअहिताः तेषुसूरनूलज्जुन[illegible]॥८॥
४ मिति॥ ॥अमुष्यखड्गः प्रतिभटस्तम्भयान्प्रतिपक्षवीरान् झाकुशीघ्रंटीकते तान्प्रतिगच्छतीत्यर्थः किंविधः टंकारेणशाद्गेनउद्घाटित
५ प्रकटिताः याः कोटिशः असंख्याः चापकोटीः झटितिशीघ्रंविघटयन्पुनः किंविधः एभिःअङ्कंभटस्पष्टेठात्कारी। किंविधेकंठसीम[illegible]विहि[illegible]णां
[illegible]यन्त्रेषांटंकः विदारकः पुनः करिटिनः गजाः तेषांकटाः गंडस्थलानितएवकयाहास्तेलादिपाकपात्राणितेषांकुट्टपिष्टीकरणसमर्थः अग्निको
टियस्येति किंविधान्प्रतिभटस्तम्भटान्कुः [illegible]धुष्ठीग्रेः यष्टिकूटैः यष्टिसमूहैः कडुकुटिलसटैः पट्टिशैः खड्गैः फलकैः दुघोटैः वाटेमार्गेये
षांते। कोटिसंख्यैरितिविशेषणंत्रिष्वपियोज्यं॥९॥ठादिति॥ ॥एतदीयः कुठारः रिपुशिरसिझाकुशीघ्रंलुठति॥ किंविधः एभिःहृदि
संबंधिनिकंठसीमनिकंठसमीपदेशेठात्कारी शब्दकर्त्ता किंविधेकंठसीमनिकठिनतरे। पुनः किंविधः कठोरस्कंधपीठठात्कारी। पुनः राम ४

किंविधः ऐभेकुंभपृष्टे गात्कारी किंविधे कुंभपृष्ठे शठकमठपतेः भूर्त्तकच्छपस्य। शठो मद्गुरके धूर्त्ते मध्यस्थपुरुषेऽलसे इति महीपः। पृष्टाष्टी-
लानुकारे पृष्ठस्य अष्टीलं तत्तुल्ये। किंविधः दीर्घः कठोर छविः सूर्यः तस्य जरठकर यः द्योतः प्रकाशः तस्य संघट्टः तेन संवलितः द्विगुणीभव-
त्सजङ्कित्यादयः षडिति द्विमन। किं कुर्वन् समन्तकाला। दिशः काष्ठाः दिशः कोष्ठा स्वाधीनाः कुर्वन्कान्। कोष्ठः कुसूले चात्मीये मध्यकुक्षेर्गृहस्य चे-
तिमेर्॥ उमिति॥ अस्य मंडलाग्रहिंडते इत्तस्मात गच्छति। किंविधः द्वंद्वायुधस्य यमस्य डिंभः शिशुः पोतः पाको र्भकोऽर्भकोडिंभ इत्यमरः प्रधनमेव संग्राम
एव घनतडित तस्याः चंडदोः हस्तः कुंडलीन्द्रः शेषः तच्छेडः गरलं क्ष्वेडस्तु गरलं विषमित्यमरः प्रोद्दंडः दर्पो येषां ते ये द्विरदनाः [illegible]
डः अंदुकः। शौर्य भर्त्तुः डिंडिमः सूचकवाद्यविशेषः। प्रचंडस्य भावः तथा तत्कांडं अधिकरणं तेन। किं विधः युधि संग्रामे धृताः मधुपाः [illegible]
गलंतः स्रवंतः गंडाः येषां ते येवं विधाः वेतंडाः गजा तेषां षुंडाः तासां कांडं समूहं खंडं छेदं वितन्वत् विस्तारयन् क्षुतः अंडिमा येव [illegible]

589

ख॰टी॰ अ उत्पादङ्गः निर्व्यूढाज्ञाढद्वयुद्धाः वीरास्तेषां प्रतिहतयः व्रणाः ताभ्रदृष्टदंटीकेभे। प्रवर्त्तन्ते। किंविधः दक्षया विजयमर्द्दलेनस्तुष्टुत्र। उदायाकी

५ र्त्तिः तस्याः प्रच्छतिः प्रसारः तस्यां विजयश्रीः तस्याः विवोढा निर्व्यूढः व्याप्तः अतिगाढप्रहरणायासमितिः संग्रामः तत्र बादसोढा सहनशील

5 स्तुनः किंविधा लीढं अस्त्रा हितं कोशं किंचित् दुर्लभ यस्तं तदेवसीधु मर्घं येन। मूढप्रहर्त्तृत्र [illegible] कटमाराणां कर्त्तृः रीढा अवमानना। इदिम्नः ऊलगृह

हृढता यस्याः अधिष्ठानं। न्यस्तशस्त्रेषु त्यक्तायुधेषु षंढः निःसारः॥ १२॥ प्राणा इति। अस्यतीत्यास्यः कृपाणः दारणं भंगः ज्ञानं ताणं सम्मूहं अस्त्राणि स्ट

णिरहितं यथा तथा प्राणानिष्ठहिंसायां मारयतीत्यर्थः। किंविधः दर्पस्य बलस्य प्राणाः वड्डत्वे न निर्द्देशः। राण एव शमनाशिषुः तस्य पाणिर्हस्तः

पाली संगोति धारीति दुर्लोपेतिदीर्घः। द्वेषणानां शत्रूणां द्विषद्वेषणादुर्हृद्दत्रायमर्षः। कार्मणं मूलकर्म। तूर्णं शीघ्रं सततं प्रतवारवाणं कवचं कंचु राम:

को भद्रीवारवाणे इत्यमरः तत्र प्रकरणं तत्र कुशलः। कीर्णं प्रसारितं दुर्मर्षपांशुः सहं अधिर्धिन। कोशं यत्र द्विषतां शोणितं रक्तं तेनस्त्रातः ५

शक्तिः॥खरकिरणः श्रीसूर्यः तस्य घृणयः मयूखाः तेषां श्रेणिः तस्याः शाणः घर्षणपाषाणः अरुणश्रीयेस्यसः उद्गूर्णः उत्थापितः॥१३॥
तप्पदिति॥ ॥अस्य खङ्गः अरीन् शत्रून् त्याग लवदत् तृणेढि मारयतीत्यर्थः तृणहिंसायां। किंविधः तूर्णं शीघ्रं रणाग्निसंग्रामसमुद्रं नतीक्ष्णः
तरणेन्दुः तत्स्य घनतरयायोरितितारः उज्वलः किंविधंरणाब्धिं तप्यतः दंतिन एव द्विजतीद्राः पर्वता यस्मिन्नतयातं तरलतराः अचिरं चलाः तरंग
येप तयः पदातयः तएवभंगाः तरंगाः यस्मिन्तं। विघूर्णितः वंगाः ये अश्वास्त एव आवर्त्तगर्त्तो यस्मिन्तं। वंगंतः तीक्ष्णाः ये अस्तयः तएव तत्क्षणि
मपो यस्मिन्निति तथाजं। अनतिदुर्लभः शक्तयएव वस्तुक्तयो यस्मिन्नतं॥१४॥स्थूलमिति॥ ॥अस्य इन्द्रः समृद्धः खङ्गः सविपक्षस्थानपि समी
पवर्त्तिनोपि व्यथयति। किंविधः प्रत्यर्थिसार्थैः परिपंथिसमूहैः रक्तानियानि नेत्राणि तत्रश्चाभिथयिवंनीतः दृष्टइति यावत्। किंविधैः प्रत्यर्थि
सार्थैः स्थूलंस्थूलंदीर्घं दीर्घं श्वरद्भिः श्वसत्सत्पात घपित घणुघष्ठंतः वि इवरतयुक्तानि वीक्षणानि येषां तैः नीर्धमाञ्च संमन्यानैः अपार्थनिर

प.टी. थकंशिथिलरणकथायेषांतांतेतथोतैःवेपथुनाकंपेनखेर्पानिशस्त्राणियेषांतेतैः अतएवस्थाणुमस्थांसंज्ञाप्तैः ज्ञपितःयःपं
६ यास्तत्रचरंतीतिचरास्तैःमहापथस्तस्मरणमिति ॥१५॥ हृष्य दिति॥ ॥अमुष्यावेङ्गःदीव्यतेक्रीडतेकिंविधःदृष्यतयदोःवाङ्गःस
८ एवकालकूटद्रुमःविषतरुःतस्यतरुणदलंनवीनपत्रं।सर्पदंतावलेंद्रःहस्तींद्रःतस्यशाघ्रीयःदीर्घोदानलेखा।दर्दंदूषतःदलितंविशी
र्णदलंयस्यैवंविधंइंदीवरंतस्यद्रोणीमध्यमागः तद्वद्देहोयस्यसतथाश्यामइतियावत्।दीव्यतःयतःनैदाघमध्यंदिनउष्णकालम
ध्याह्नंतत्रयःदिवसमणिःतस्यद्योतःप्रकाशःतेनदुःप्रेक्ष्यादीप्तिर्यस्यसः।अरिसुदृशांवैरस्त्रीणांदीर्घदीर्घत्वनिमतःदौस्थ्यंदुस्थस्यभा
वस्तथातनुदर्दृदृक्ष।१६॥ धैर्येति॥ अस्यअयंखड्गःक्रौडत्यभाङ्गःरणधराणिचरान्संग्रामभूमिगतान्धीरान्धुनोकंपयति।किंविधः राम:
धैर्यस्यगुणस्यआधारयष्टिः।धृतंविबुधवधूनांदेवस्त्रीणांसाध्वसंयेनसःधाम्नांतेजसांधामाधिष्ठानं।क्रोधएवानलःतस्यधूमःप्रथम ६

संग्रामः तद्देवरथवरः तस्य उज्ज्वरः धूर्धरः भारवन्नी। धीरोदात्तः पुरुषः श्रेष्ठः तस्य दूर्ध्वे वा बाहा हस्तः भुजा वा हेतिद्वीबेन निर्देशः धीरोदात्तलक्ष
णं रसमें केलिकायां चतुर्धा पुरुषः धीरोदात्तो धीरललितो धीरशांतो धीरोद्धतश्चेति तत्र कृपावाण तिगंभीरो विनीतश्चाविकत्थनः। धीरोदात्तः
सविद्रेयो रामो द्वासरर्थिर्यथेति। धराणि धरेणराज्ञा धृतः तीक्ष्णधाराधरः अहेति अंगीकारेव्यं यं॥१७॥ नानेति॥ अस्य न्यायत्वरूपाणः प्रधनचरन्नृप
नू संग्रामस्थितराजः निर्धुनीते नितरां कंपयंतीत्यर्थः। किंकुर्वन्मन्नसा नानीकेश्च नेकसैन्ये नृपतिषु मध्येनन्नमानू उद्धतानूनमयन्सन्नाश्चानंता
[redacted]

...नेत्समायुक्तो ... आलोच्यमानः ... धैः धीरैः सत्वं सारः सत्वांश ... नस्याधिष्ठानं तेन भास्वरः ...
धाते ... तैः पुनः ... मा विनीताः बालाः शिशवः अवभाः स्त्रियः तासु कथमपि विमुखः मारको ... तीय
आल ... याः अबलाः तासु विमुखः पराङ्मुखः नोकानीतः सर्वाधिकप्रभावातिशयः तस्य महिमा ततः महिम्न इति ...
मेअहितः पक्षोः शत्रुकामेषु अहितः सारः ... नामङ्गीतमिति ... तदीयः कृपाणः चिराय बहुकालं कल्कि विका...
कः य दुर्लितानां दुष्टानां अहितं येषां ... भूवल्लभा राजानः तेषां समाजः अहरन्तु ... अहरणो ... किंभूतः दु ...
निभयं भीतिः तदेव जलधिः समुद्रः तस्मिन्पर्यन्ते धर्मराजं संहत्वात् सम्यक् कृष्णुतेः वेगात् ... दृष्टि ... मिष्ठुः ...
भुवि संग्रामभूतोनि ... वारभावाव्निः पिधानलग्नतः कल्किपक्षे निष्परीवारः असहायः गशोकापनोदीशाके ...
प्रवृत्ता ... रक्षसन्नेत्रः कृपाणः जयति ॥ सकः ... प्रतीतिं जनयति ... त्रिलोक्यां सरभसं यथा ... अहितानां वे ...
गा नियानि गोत्राणि कुलानि तेषां प्र ... मेदेनि ... ततः शत्रुपक्षे सरभसाः सवेगाः महिताः श्रेष्ठाः ... गाः ...
... श्रीमेदनि ... ततः ... ग्रामसीनि प्रबलेयत ... परबलेतस्य अरातिभाव ... नीतः र ...
... कः बजा रातिभावान् ... शापु रिषत्सदा देवसमया सर्वदा श्लाघ्यमानः श्रीको यशाः ...
... नीतः बन्धारा ... नीतः ... बन्धकास्य यामोहकारी स्वस्य पश्यामत्वात् ॥ ४१

मा०स०टी०
२०

पद्यानि कः पद्यं श्लोको यशसि पद्ये चेति कोशः ॥७२॥ यद्वत्ति ॥ अस्य सती क्षणः कृपाणः मृधमुखेति संग्रामभूमौ जयति स...
...कैश्च संख्यातेजाः अतिदीप्तः आश्चर्यविभ्रमैः रूपकं आवाध्य प्रविष्टोपि कर्णमार्गं प्रविष्टः क्षणमात्रः अरिहृदि शत्रुहृदये
आधिस्फोटजातं जनयति उत्पादयति ॥ चक्षुष्यः सन् दृष्टिगोचरः क्षणमात्रं अत्र मात्रपदं साकल्यं दहति कैवल्येव वा । अत्र म
त्रमेव नान्यदिति ॥ आत्रमंधोपि नमानुशिरोदीरयति किं चान्यत् द्विट् खड्गधारे जलं वैरी खड्गधारेव जलं तस्य वि[illegible]स न्वयः
दीप्यते अग्रस्त्वतद्विलक्षणत्वमित्याश्चर्यवद्भिः त्वमस्य ॥७३॥ संग्राम इति ॥ अमुष्य निरिमतः तीक्ष्णः सन्नेत्रः कृपा[illegible]
जयति स कः यः साक्षात् अन्तकश्रीः यमश्रीः किंविधः संग्रामेषु द्विसंगतायाः मिलितायाः सरभसे विलसन्नयः
यः खड्गः तेन उग्रः क्रूरः पाणिहस्तो यस्य एवंविधं प्रत्यर्थिक्षत्रं तस्य दृष्टिस्तस्याः समसयं तत्कालं क्रूरकर्माकृतं
अन्तो नाशो येन सः कोलः श्यामः कृत्यावसानस्य भ्रमकृतम् अनिजनस्य शत्रुलोकस्य कर्मणि एकः साक्षी ॥७४॥
थीति ॥ अमुष्य सतीक्ष्णः कृपाणः समरे जयति स कः यः कृष्णः राक्षसः कौणपः क्रव्यादित्यमरः ॥ तद्वद्धि विध
धः प्रत्यर्थिक्ष्मापतीनां प्रतिस्पर्धिपृथ्वीपतीनां असुहरणविधौ प्राणहरणविधौ उल्वणः क्रूरकर्मा ऽत्यर्थं क्रूरक

शश्वत् निरंतरं मांसं अस्थिमज्जा च तेषां व्यतिकरः संपर्कः तद्विभवात् हरं दुःप्रेक्ष्या मूर्त्तिः यस्य स तथा ॥ संमूर्छित्शुणीभव
न् किं विदु सं कदुस्मं यत् हतजंबकं तैनश बलितः विचित्रः कालरात्रिः देवता तस्य प्रमादी तन्कं तोषकर्त्ता ॥१७॥ संग्राम इति ॥ स रुग
दीधः कृपाणः जयति स कः यः जन्ये युद्धे पाशिप्रतीतिं जनयति प्रचेतनावरुणः पाशीत्यमरः ॥ स कः यः संग्राम एव उदन्वत्
समुद्राः उदन्वानुदधिरित्यमरः ॥ तेषां प्राभवे पराभवे प्राभवस्तु पराभव इति द्विरूपः प्रभवति समर्थो भवति कस्माद्विभवात्क
मध्यात् ॥ पुनः किं भूतः अत्यद्भुतायाः काबंधसृष्टेः शिरोविहीनशरीरसृष्टेः पद्मोद्भवः कस्रष्टेः ॥ शश्वन्निरंतरप्रबलमदवश
त् बलानस्य एकहेतुः एककारणं पुनः प्रत्यर्थिभूताः पावकभूताः शत्रुभूताश्च क्षितिभृतः राजानः पर्वताश्च तेषां अभिम
तायैः अनंतधाराधराः खड्गाः मेघाश्च तेषां दाता ॥१८॥ द्यायो आतमितिः ॥ अमुष्य सतीदाः कृपाणः समरे जयति स कः यः वातम
तिं वायुभ्रमं विधत्ते करोति किं विधः अश्रांतं निरंतरं पुष्करांतः पिधानं मध्ये कृतवसतितया नत्रास्थितत्वात् पांसुपाताभिज्ञः रजः
कणसंसर्गानभिज्ञः सर्वदा निर्मल इति भावः ॥ पक्षे पुष्करं व्योम अतदंतः पातित्वात् पांसुपातानभिज्ञः व्योम पुष्करमंबरमित्यम
रं हो भूम्ना वेगबाहुल्येन अरिपवर एव उर्वीधरा राजानः तेषां भुजास्ते एव विपिनं तस्य उन्मूलने हठः सीराबलीयस्य स तथा

स्ता॰स॰टी॰
२१
९१

पक्षेरिपवइव उर्वीधाराणांपर्वतानांभुजाइव विपिनानितेषांउन्मूलनेदक्षसारः उत्तुंगानिस्कंधपीठानितेषुअविरतविहृति
पक्षे उत्तुंगायेस्कंधाःसप्तमअश्ववहाइवहृदयंकदाचित्तनश्रान्तः गंधालेशीयेनापक्षेअश्वतगंधःवेतिकाकुःगृहीतगंधःरोय
वना॥१७॥श्रीदेविअस्यसजैत्रःकृपाणःजयति।सकः यःपौलस्त्यस्यकुवेरस्यपौलस्त्यानरवाहनइत्यमरः।तत
स्यप्रतीतिंजनयतिउत्पादयति।किंविधः त्रिषुभुवनेषुलोकेषुश्रीदत्वेनप्रतीतःख्यातः समित्यांसंग्रामेउग्राणांमन्त्र
पक्षेउग्रःशिवः उग्रःकपर्दीत्यमरः।पुनःशश्वतनिरंतरंलीलाविलासःतस्यअवदानमहत्कर्मतस्यप्रमदःहर्षतत्परवशो
हर्षाधीनैःकिन्नरैःगीतकीर्तिःपुनःकुकुभांदिशांविजितिषुउत्तराशांअश्रेष्ठाशांबिभ्रतापक्षेउत्तरांउदीचींदिशंबिभ्रत
।पुनःसार्वभौमंसर्वभूमिसंबंधंआश्रितः।।पक्षेसार्वभौमंदिग्गजंआश्रितःपुष्पदंतःसार्वभौमःसुप्रतीकश्चदिग्गजाइत्यमरः। श्री
कस्मात्॥१८॥भामीमइति॥अमुष्यसतीक्ष्णःकृपाणःसमरेसंग्रामेजयति।सकः यःइत्यअमुनाप्रकारेणशक्तिभूमाशक्तिरुत्साहःश २
र्यउत्साहादेबलोत्स्त्रियामितिमेतस्यबाहुलतेनप्रथितख्यातः।यःमहिमासामर्थ्यंतस्मात्तत्सिः दर्शितःईशानमौवायेन।ईशा
नपक्षेशक्तिःपार्वतीतद्वत्कालःईशानपक्षेव्योमकेशोभवोभीमइत्यमरः।कालेषुयमेषुकालःमृत्युःपुनःमृतामुंजगच्छतीतिमु

जगावराभोगाश्शेषपरिपूर्णता दुःप्रेक्ष्या दर्शनायोग्या मूर्त्तिर्यस्येति स तथा। अथवा भृता भुजगावतवज्राभोगा दुःप्रेक्ष्या मूर्त्तिर्येन स तथा
पक्षे भृता भुजगावराणां आभोगेन दुःप्रेक्ष्या मूर्त्तिर्यस्येति। पुनः कीदृशः नित्यं प्रत्यर्थिनां वैरिणां कामे निष्प्रियितं प्रविदलनं तेन एव फलेन त
त्रस्य स्पष्टा प्रकटा दुर्मुष्टा दृष्टिर्यस्मिन् स तथा। पक्षे प्रत्यर्थी यः कामः मदनः तस्य प्रविदलनमेव फलं तत्र स्पष्टा दुर्मृष्टा दृष्टिर्यस्य
कापि केनापि न लीनः पक्षे कापि शेषे लीनो नेति काकुः अपि तु एकस्मिन् केनापि लीनः॥१७॥ अमुष्य सनीदृशः कृपाणः समरे जय
स कः यः प्रति सुभटाः स्पर्धिनः वीराः त एवमुक्त्वा सोदरा एवाविरारेण बाहुभुजा सेवहलः लांगलस्तस्य पात्रं मुखाग्रमुर[illegible] कोदण्ड
हलयोः पात्रमित्यमरः। लांगलं हलमित्यपि। यः क्षत्रियस्य संग्रामाब्धिः संग्राम समुद्रं तरीतुं यानपात्रं कुपोत इत्यमरः वि
पक्षक्षत्रियस्य साहसात् उद्योगात् स्थिरतरं मनो यस्य तस्य॥ यः लोकातीतालोकाधिकाया प्रशस्तिः तस्याः प्रगुणलि
कृते तन्निमित्तं तदर्थं वा दोस्तमालसा बाहुतमालस्य पत्रं तमालपत्रस्य लेखनसाधनत्वं शौर्यलक्ष्म्याः पात्रं भाजनं या
जनयोः मित्यमरः॥१८॥ कालीति। एतदीयातीक्ष्णका कृपाणी नभसि आकाशे विजयते केव कालिन्दीव यमुनेव किं
कृपाणीका नीरश्यामा पुनः प्रत्यर्थिभूताः क्षितितलकाः राजानः तेषां कुले तत्र प्राभवः उग्राः श्रेष्ठाः इति यावत् तेषां कुलं से

टी
षंतत्कषंतीतिकषा कषविल्लेनवेना॥ अथ कूलंतरंसूपसिन्यएषतडागयोरितिमेणापद्येसितितिलकाः भूम्यलंकाराः पर्वताः तेषां
कूलप्रांशुः श्रेष्ठः कलिंदः तस्य कूलं कषा नदी सिंधुः स्रवंती तरिनी तरंगिणी कूलंकषा शैवलिनीति हलायुधः॥ अलं अत्यर्थं
आन्मीलनपुष्करां तेपिधांतो यस्यां सा पद्मे पुष्कराणि जलानि कमलानि वा॥ बिशप्रसूनराजीवपुष्करांभोरुहाणि॥ इति
22 कबंधमुदकं पाथः पुष्करमित्यमरः॥ जगतीलोके पितृपतेः यमस्य धर्मराजः पितृपतिरित्यमरः स्वसा त्वं भगिनी त्वं व्यं
यंती दर्शयंती॥ किं वान्यत्र विपुले विग्रहे विरोधकाबाधिं शिरोरहितकायसृष्टिं दिशि दिशि दर्शयंती॥ किं वान्यत्र॥ पद्मे कबंधं
सृष्टिं जलसृष्टिं विग्रहे शरीरे॥ ७१॥ कीलालैरिति॥ अस्य सा जैत्रा कृपाणी सम्मितिविजयंते। सा काया वाडवश्यामो अत्रा
असत तथा तस्य ज्वालेव आलोक्यते॥ किंविधा कृपाणी कीलालैः रक्तैः नीतमूर्त्तिः व्याप्तदेहा कृत्रिमरैः कांतिभरैः किमपि
भासुरत्वदीप्तत्वं वहंती पद्मे कीलालैः जलैः शोणितांऽमृसि कीलालमित्यमरः॥ रणएवाब्धिस्तं गाहमाना किंविधं रणाब्धिं कं
टिसंख्यैः भूभृद्भिः पक्षे पर्वतैः विधुतः घनरसो वीररसः पक्षे विधुतः घनरसः उदकं मेघपुष्पं घनरस इत्यमरः॥ अश्रान्तनिरंतरधा
कुमध्ये आस्थितिरपि पराभूतिः पराभुवः तस्याः भूः स्थानं॥ जल[illegible]स्य विरोधः प्रसिद्धस्तेन शत्रुत्वा॥ ७२॥ प्रत्यर्थीति॥ अत्र

पुनः स्फुरज्ज्वल्येन पयसि ... केशीति विदयनीकुर्वती॥८ दानीलेति॥ अस्य साजैत्राकृपाणी समितिविजयते साकाया बाल
नां बाहाना जाति स्फिलिङ्गौघा करवतां सुराणां मित्यर्थः दशशतं सहस्रं करा किरणाः विभर्तीति भृत्तस्य र्यः तस्य बाहा अस्याः
पंक्तेः तस्याः प्रतीतिं प्र... धर्चे केरातीत्यर्थः किंविधा नीला श्यामा अस्य पंक्तिरपि नीला द्वियति आकाशे निःशीमपातात् ...
वनः विस्फुरन्ती स्निग्धत्वं वहन्ती विमला येयं राः सर्वया स्तान् रूपेण पुंजानि वडद्रुमंतादीतेः भूम्ना बाहुल्येन दुर्लक्ष्या ...
सि कुमश्रावया॥८॥ नन्दीति॥ अस्य साजैत्राकृपाणी समितिविजयते साकाया प्रत्यर्थिनः ये पृथिवीपरिवृढाः पृथ्वी
भवः प्रमापरि ...॥ तेषु तिलकाः अलंकारभूताः तैः भीत्या भयेन स्वस्पृक्कीवसर्पिणीवदृष्टा स्वस्पृक्को वि[illegible]लेशय इत्यमरः ...
स्वस्रः स्वस्पृक्कोादंशो लूपूसरेत्यादि येऽन्ता धवजये ... कत्र्या किंविधा तन्वी कृशा तनुस्थांजनं नीलांजनं तद्वदाभा श्यामेत्यर्थः
मध्यत्वं॥ निजपरिवारतः स्वकोशात् निष्पतन्ती निर्गच्छन्ती पक्षे परीवारः स्वकुलं परिवार इत्यत्र उपसर्गस्य घञ्यमनुष्ये बहुलं॥ ...
दीर्घत्वं॥ स्निग्धत्वस्य अतिभूम्ना विक्रमेण त्वबाहुल्येन अखिलवपुषि परं अत्यर्थं पिच्छलत्वं आर्द्रत्वं वहन्ती॥८॥ भाष्यामित्याद्ये
यसाजैत्राकृपाणी समितिविजयते साकाया संख्यावतां पंडितानां॥ संख्यावान् पंडित इत्यमरः राद्धासीप्रांतिमा रातेहरसं ...

गयोः रक्तं ददातीत्यर्थः किंविधा श्यामा काली निर्यच्चितकवोसं किंविदुसं शतजं रक्तं तेन मृतं मुखं यस्याः सा किंचान्यत् क्षोणीएद्धीत
स्याः क्षोदः धूलिः स एव तस्य वा तंधकारः तस्मिन् दुःप्रेक्ष्या मूर्त्तिर्यस्याः सा किंच्या।। चूर्णे क्षोदः इत्यमरः पललस्य मांसस्य पिशितं
रसा मांसं पललमित्यमरः। विशसने विदारणे पाटवं पटोभावः तद्दर्शयंती पुनः किंविधा निःशंका भयरहिता क्रूरं यत् दंष्ट्राद्वयं
प्रदेशीलो कीलद्वयं दंष्ट्रं तुच्यते तस्य रुचिः कांति तया शाला विश्रा।। ८०।। शिवा।। तत्रेति।। अस्य साजेत्रा कृपाणी सततं निरंतरं
सति सा का या भूता विष्टव पिशाचा विष्टवा किंविधाः पुंर्वा पुरुषाणां अरुद्रशि अतुल्ये समितौ संग्रामे पक्षे समायां धूननानि कंपि
तानि अभ्रकवाना कुर्वाणा किंविधानां पुंसांः तंत्रज्ञानां शास्त्रज्ञानां पक्षे प्रधानकृत्येव दिनां पुनः निजांगानां सप्ताव गणो स्वाम्यमात्य
सुहृत्कोशदुर्गराष्ट्रबलानि वेति तेषां आवरणं पक्षे निजांगानि शरीराणि कृताकृताधियोधे क्षत नथा तेषां सांहसस्य ऊद्योगस्य एकां
र्यं भजंतीति तेषां पौनः पुण्येन आहत्येत्यर्थः। पुनः किंविधानि र्मीकानि र्भयानि। पुनः नयनविषयतां नेत्रगोचरतां यातमात्रेव गत्वा
नीयोधान् धीरान् मोहयंती व्यामोहयंती।। ८१।। सश्रीकेति।। अस्य साजेत्रा कृपाणी विजयते सा का या वारस्त्री वंवारांगनेव सकामं
वति किंविधा सश्रीका शोभायुक्ता विस्फुरंती निजांगं सततं पुलकितं रोमांचयुक्तं दर्शयंती सत्कानुरागो पस्याः सा वीर्यभाजां मनसि विवे सं

भसंरव्वेगंक्षोभंउत्पादयंती । किंभूतिदृश्यतेसमितिसंग्रामेभीमायांवाअन्यंसुविपुलंकंठदेशेअतिगाढंदृढंनरंआश्लि
ष्यंती आलिंगयंती ॥ ८५ ॥ यादत्तेइति ॥ अस्यसाईआकृपाणीविलसतिसुतरामत्यर्थं ॥ साकायाकंपनेवअहितभुजभृ
तांवैरिबाहुधृतांदृग्निपातात्दृष्टिविषयमात्रेणकंपंदत्तेददाति ॥ याअरक्तासती अहितभुजभृतांअरक्ताकिंभावंशोणिमासिंव
नत्वंदत्तेपुनः यासंपदितत्कालंतेषुवैरिषुनिपततीसतिभूम्नाबाहुल्येननिपातेनपतनंदत्ते ॥ इत्थमखिलंसाम्यंसाधर्म्यं
प्रकाश्यापिप्रकटीकृत्यापियस्याः कृपाण्याः कोपिअनिर्वचनीयः अनुपमः उपमारहितः विशेषः आधिक्यंतुपुनः
एका अद्वितीयासति अहितभुजभृतां आजौसंग्रामेपंचत्वंपंचसंख्यापंचत्वंमरणंदत्तेइतिशाब्दबलंअयमेवविशेषः
॥ ८६ ॥ स्वाभावादिति ॥ अमुष्यसाजेत्राकृपाणीसमितिविजयतेसाकायानानाश्चर्यरूपातद्दैवविशेषेणविशदयति
यास्वाभावात्स्वभावएवस्वाभावतस्मात्अज्ञनोभाकुज्जलकांतिसंततंनिरंतरंविष्टपानांभुवनानांपालनेनविलसतिया
अहितधरणिभृतांवैरिपृथ्वीधराणांसंहारेमुहुर्नैरकंवर्णंदिश्यते ॥ याविज्ञानैः विशिष्टज्ञानैर्येषांतेनथातैः विशदतरंय
द्यशः तत्करीषिपुण्योज्वलाप्रकृष्टाउज्वलातत्कर्यतेउन्नीयतेअतएवनानाश्चर्यरूपत्वं ॥ ८७ ॥ येति ॥ अस्यसाआश्चर्याआश्चर्यं

रा॰स्त॰टी॰
२५
25

रूपा रूपाणीच्छा समृद्धादीव्यति क्रीडति ॥ सकाया का ॥ नील श्यामाभिषतां अवलोकयतां काञ्चसामग्र्यं पमसामग्र्यं तुल्यतां जनयति कृतार्थ

यति पुनः या निः परिवारभावं आवरणरहितत्वं याता प्राप्ता सती रणे शिरसि तं परं वैरिणां अवलोकयति ॥ रनिः परिवारस्य

नं विधत्ते ॥ करोति ॥ किं विध रिपूणां अवयवेषु हस्तपादादिषु नियुसायुधा न तथा संगं नैव अग्रे वा नाग्रे कुर्वतीत्यर्थः

पुनः क्षणाद्धतिमान् रिपून् किमपि निः संगान् संगरहितान् विदधती कुर्वती ॥ ८४ ॥ यास्निग्धेति ॥ अस्य साजेत्राङ्कया ॥

समीके युद्धे मृध मास्कन्दने संख्यं समीकमित्यमरः ॥ सुतरां विलसति ॥ सा का या स्निग्धः श्यामला पि स्फुटयवलयश्च धा

म स्फुटं यवलं यद्धारा स्तस्य धाम गृहं अजहल्लिङ्गेन विशेषणाविशेष्यभावः ॥ पुनः या धारा धरापि प्रत्यर्थिनः ये शत्रवः

ते षां अन्तः पुरिकजना नां सितेषां अनल्पः बहुयः संतापः तस्य हेतुः धारा पदे न विरोधः या धारा धरा सा कथं संतापहे

तुः धारा धरो मेघ खड्गाविन्त्यभिधानेन धारा पदे खड्ग धारा ततः विरोधाभासः पुनः या एकापि द्वेषणानां वैरिणां सपत्न

रिद्विषद्द्वेषणदोहृदयदित्यमरः ॥ हृदयं अधिपुनः कोटिधाकोटिप्रकारं संख्याया विधानार्थे धेति धास्वाधिष्ठानं अस्थानं

अथवा प्रभावः ॥ अधिष्ठानं पुरे चक्रे प्रभावे ध्यासनेऽपि ॥ इति मेदिनी ॥ दर्शयतीप्रकाशयन्ती ॥ ८५ ॥ यास्वैरमिति ॥ अस्य साजेत्राङ्क

पाणीसुतरां विलसति। साका यास्वैरं त्यक्तशोभाङ्गीकृतपिधानारणशिरस्सि संग्रामे दृढं गाढं विद्वेषिणां वैरिणां कोपं
अर्थसंधानं द्वेष्टि या संग्राजः सम्यक् राजते सो सम्राट् तस्य सम्राजः करस्या सति निर्विलस समग्रं शात्रूवर्गकिरस्थं करे
करभारे तिष्ठतीति तथा तं जनयति॥ यामो भास्वन्मंडलस्था भास्वद्दीप्तं यन्मंडलं तत्रस्था। भास्वतः सूर्यस्य मंडलं तत्रस्था तत्कां सं
गवतीत्यर्थः दत्रिवासमुखान् वैरीवीरान् योद्धुमागतानित्यर्थः॥ नविरानृशीघ्रं तद्भास्वन्मंडलं तत प्रसिद्धं सूर्यमंडलं गमं
यति प्रापयति द्धाविमौ पुरुषौ लोके सूर्यमंडलभेदिनौ। परिव्राड्योगयुक्तश्च रणे चाभिमुखे हतः इति वचनात्॥ ८१॥ मुष्टि
स्य साजैत्राक्तपाणी सुतरां विलसति॥ साका या मुष्टिग्राह्यापि मुष्टिनागृहीतुं शक्या तथा नागा नागजा नौ। अयुतं दश स
हस्रं तेन न तुलितं तोलितं बलं येषां तेन तथा तैः दस्युद्भिः वैरिभिः द्विड्भिः पच्चाहितामित्रदस्युशात्रवशात्रव इत्यमरः॥ दुर्ग्रहा।
या मुष्टि प्राप्तापि पिधानातरितापि जन्ययुद्धरिपुहननमर्थैः वैरिमारणप्रचुरैः अवदानैः महत्कर्मभिः प्रकाशा प्रकारा। यो शीत
स्यशीर्षिश्रायसः साहजिकः शीतस्पर्शः अराप्येतरणवत् अरिकुलं भस्मसात् भस्माधीनं तदधीने साति रिति साति प्रत्यय
धत्ते करोतीत्यर्थः कि धाराणेन उन्मृष्टः कोणो यस्यास्सा शोणा स्य उन्मृष्टः कोणाय यासे तिना॥ ८७॥ अञ्च मिति। कामु

टी॰ ...त्राह्याली विजयते सा काया स्वयं रक्तजंगी सरलांगी दत्तामपि रिपूणां वक्रभावं न सहते सहमर्षणी या स्त्रि[illegible]धं क्षि त्र ध
२८ र्षितं पदं जनकज्जलं अस्य आभेव आभा कांतिर्यस्याः सा । शात्रवीर्यशत्रुसंबंधि धवलं श्वेतं यशः स्वगयति आच्छादयति
26 यार्[illegible] शारदी यालीलांगल दंडवद्दीर्घीडप्रावोति पाठः मुहुर्वारंवारं अरिकुलदीर्घदीर्घत्र तिमहत व्यसने दुःसवि[illegible]चा
समितिसंग्रामेनिर्द्वंद्वं स्फुरंती ॥ एषा मुग्धेति ॥ अमुग्धस्ता[illegible] कृपाणी नितरां विलसति सो काया मुग्धा प्रालसि युद्धभूमौ अ
हितनरपतीन् वैरिनृपानूत त्वक्षणं मोहयंती व्यामोहयंती पुनः प्रोद्धृता कंपिना विनेत्रा विगतपरिधाना नेत्रं मध्यगुणे [illegible]
दृष्ट्वेति संजरी ॥ मुहुर्वारंवारं आभिपतितान् आगतान् तान् अहितनरपतीन् समुत्कंपयंती सम्यगुत्कंपयंती पुनः या स्वं कृ
या सान्निपाते स्वस्वच्छाया कांतिस्तस्याः संनिपाते सन्मुखावस्थितान् सन्मुखागतान् तान् अहितान् किमपि अनिर्वचनी
य विदधती कुर्वती किंविधा अत्यर्थं भासुरा श्रीर्यस्याः सा ॥ एषिता स्वस्वैरलिता ॥ एतदीया सा कृपाणी निष्कार्पण्या हितानां
निर्मितं कार्पण्यं कृपणस्य भावः कार्पण्यं येषां ते निष्कार्पण्याः ये अहिताः वैरिणः तेषां हृदि हृदये हठेन आकृष्टा तत्का लि
क्ष्मीः वसतु सर्वदा तिष्ठत्वित्यर्थः किंविधा स्वे स्वे काले स्वस्वसमये अतिक्रांतं कोशापिधानं भयात्सा पुनः स्वगुणविभवतः